

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף ק"ו

משנה. המוכר לחבירו קרקע בגודל בית כור, ואמר לו שבית כור זה מכור בסימניו ובמצריו, אם הותר פחות משתות דהיינו שישית יתר על גודלו הגיעו, ולא משיב הקונה למוכר על כך שהשדה גדולה יותר, ואם הותר עד שישית יחזיר לו קרקע, ואם פחת לו עד שישית ישיב המוכר לקונה את הדמים.

גמרא. מביאה הגמרא שנחלקו רב הונא ורב יהודה מה הדין אם פחת שישית בדיוק, לדעת רב הונא שתות כפחות משתות ולכן אם השדה גדולה בשתות בדיוק יתר על בית כור, אין הקונה צריך להשיב למוכר את הדמים, ואם היא קטנה יותר בשישית אין המוכר צריך להשיב דמים לקונה.

ולפי רב הונא כוונת המשנה שפחות משישית ושישית, הגיעו, אך ביותר משתות צריך להשיב את מה שפחת או הותר.

אך דעת רב יהודה שישית עצמה דינה כאילו פחת או הותר יותר משתות, ולכן צריך להשיב את מה שפחת או הותר.

ולפי דבריו כוונת המשנה היא שפחות משישית הגיעו, אך יותר משישית בכללם ינכה.

מקשה הגמרא על דעת רב הונא שסובר ששישית דינה כפחות משישית, שהרי שנינו בברייתא שהמוכר שדה ואמר לקונה שדה זו מכור לך בסימניו ובמצריו, אם פחת שתות או הותר שתות הרי הוא כשום הדיינים והגיעו.

ושום הדיינים הכוונה לדין שדיינים ששמו נכסי יתומים כדי למכרם ולזון את האשה והבנות, אם פחתו שישית משווים או הותרו שישית על שווים מכרם בטל. ורק אם טעו בפחות משישית מכרם קיים.

וממילא ממה שהברייתא שוותה את הדין של שום הדיינים לדין של המוכר שדה בסימניו ובמצריו, משמע שאף במקרה שלנו של מוכר שדה בסימניו ובמצריו הדין של שישית הוא כמו יותר משישית ולא כפחות משישית.

ועונה הגמרא שרב הונא יבאר שבכל מקרה לא יתכן לבאר את הברייתא כמשמעותה, שהרי בברייתא התבאר שהדין הוא שכשום הדיינים הגיעו, והרי בשום הדיינים המקח בטל ולא הגיעו, ולכן וודאי שצריך לבאר שכוונת הברייתא לומר שאם פחת או הותר שישית דינו כשום הדיינים כלפי זה שאין שמים לפי רבע קב לסאה שהם שבע וחצי קב לכור (שהוא שלושים סאין) אלא שמים לפי שישית (שהוא שיעור של חמש סאין) אבל לא כשום הדיינים ממש, שהרי בשום הדיינים אם טעו בשישית בטל מקח, ואילו כאן פחות משישית ושישית ינכה, ורק יותר משישית בטל המקח.

מספרת הגמרא שרב פפא קנה קרקע מאדם אחר, שהמוכר אמר לו שגודל הקרקע הוא עשרים סאים, והוא מוכר לו אותה בסימניה ומצריה.

עמוד ב'

ולמעשה היה גודל הקרקע ט"ו סאין בלבד, ובא רב פפא לפני אביו וטען לו שהמוכר יצטרך להשלים לו את החמישה סאין הנותרים, שהרי הם יותר משישית מתוך עשרים סאין.

ואמר לו אביו, שהוא אינו חייב להשלים לך את החסר כי מחלת לו על כך. ותמחה הגמרא שהרי שנינו במשנה שביותר משישית המוכר כן צריך להשיב לקונה, ועונה הגמרא שמה שהמוכר צריך להשיב זה רק אם אין הקונה יודע את גודל השדה בשעת המכירה, אלא סומך על דבריו של המוכר, אבל כאן רב פפא ידע כבר בשעת המכירה שגודל השדה הוא ט"ו סאין ולכן הוא מחל למוכר על מה שאמר לו שהוא מוכר לו שדה שגודלה כ' סאין.

ושואלת הגמרא הרי למעשה המוכר אמר שהוא מוכר שדה שגודלה עשרים סאין, ולא חמש עשרה, ולכאורה הוא אמר זאת על דעת שאם אין בה ערים הוא יצטרך להשלים לו את השדה לעשרים או להשיב לו מעות כנגד מה שחסר בה.

ועונה הגמרא שכוונתו הייתה שהשדה טובה כמו שדה אחרת שיש בה גודל של עשרים סאין, אך לא שגודלה עשרים סאין.

מביאה הגמרא ברייתא שאמר רבי יוסי שהאחים שחלקו בירושה על ידי גורל איזה חלק מהירושה יעלה לכל אחד בחלקו, בזמן שעלה גורל לאחד מהן קנו כולם את חלקם.

וביאר ר' אלעזר שטעמו של ר' יוסי הוא שכפי שבתחילה כשירשו בני ישראל את הארץ זכו בה בגורל אף כל ירושה זוכים בה על ידיה גורל.

אך תמהה הגמרא שהרי הגורל שחילק יהושע בו את הארץ היה על ידי שהיה אלעזר לבוש באורים ותומים והיו לפניו ב' קלפיות של שבטים ושל נחלקות, והיה אומר ברוח הקדש מה עתיד לעלות, והעלה שבט בתחילה מקלפי אחת ואחר כך נחלה ביד השנייה, ואם אנחנו לומדים מחלוקת הארץ שנלמד שאף בחלוקת ירושה רגילה צריך קלפי ואורים ותומים.

וביאר רב אשי שכאן לא צריך קלפי ואורים ותומים כיון שכאן האחים גומרים בדעתם להקנות אחד לשני את חלקו, כיון שאינם רוצים עוד להיות בירושה בשותפות.

דנה הגמרא בשני אחין שמת אביהם וחלקו ביניהם את הירושה, ולאחר מכן בא להן אח ממדינת הים ותבע אף הוא את חלקו בירושה. וכעת מתברר שהם חלקו ביניהם את הירושה לשני חלקים אך בפועל היו צריכים לחלק אותה לשלושה חלקים אף לאח שבא כעת ממדינת הים.

דעתו של רב שבטלה חלוקת הירושה שחילקו ביניהם, וצריכים לחזור ולחלוק שוב את כל הנכסים בין שלושתם, אך דעת שמואל שכל אחד יתן שלישי מחלקו לאח שבא ממדינת הים, ואם למשל חלקו שישה שדות ביניהם לכל אחד שלושה שדות, יתכן כל אחד מהם לאח שבא ממדינת הים שדה אחת.

ושאל רבא את רב נחמן על דעת רב שסובר שבטלה החלוקה שחלקו ביניהם בתחילה, שרואים מכאן שדעת רב שהדר דינא, וכלומר שחזר דין החלקו שחלקו ביניהם.

ותמה רבא שלפי זה אף אם ב' האחים ידעו שיש להם אח שלישי, ולכן חלקו את הירושה לשלוש בפני בית דין, ונטלו כל אחד מהם חלקו, אף בזה שיחזור הדין ותיבטל החלקו שחלקו ביניהם. והרי פשוט שאין הדין כך אלא אם חלקו שנים אף את חלקו של השלישי וודאי שהוא לא יכול לערער על החלוקה.

ועונה הגמרא שבמקרה שהם חלקו מלכתחילה את הירושה לשלושה חלקים אין חוששים לדעתו של השלישי ולכן באמת לא בטלה החלוקה, אבל היכן שחלקו רק לב' חלקים ולאחר מכן בא האח השלישי והוברר שכל אחד נטל יותר מחלקו, בזה הדין לדעת רב שבטלה החלוקה.

ושאל רב פפא את אביי שלדעת שמואל שסובר שכל אחד נותן שלישי מחלקו לאח השלישי, ולא בטלה המחלוקת משמע שדעתו שקם דינא, וכלומר שכיון שחלקו ביניהם וכל אחד תפס את חלקו הדין קיים ולא מחזירים את הדין מחמת שבא האח השלישי.

והקשה רב פפא שהרי רב ושמואל אמרו שמוכר לחבירו כור תבואה (ויש בכור שלושים סאים) אם אמר לו בשלושים אני כל זמן שהקונה לא משך את הסאה האחרונה המוכר יכול לחזור בו, כי לא הייתה כאן משיכה על כל התבואה שבעסקה. אבל אם אמר לו כור בשלושים סאה בסלע אני מוכר לך כל סאה שמשך הקונה הוא קנה אותה, כיון שכל סאה מוגדרת כעסקה נפרדת שהייתה עליה משיכה.

וממה שאמר שמואל שאדם שמוכר כור בשלושים הוא יכול לחזור עד שהקונה מושך את הכל, ולא יכול הקונה להשאיר אצלו את מה שהוא תפס כבר, רואים שדעת שמואל שלא אומרים קם דינא, אלא מחזירים את הדין באופן שהקונה נטל פחות מחלקו, ואם כך בוודאי היכן שהוא נטל יותר מחלקו שנחזיר את הדין ולא נאמר שקם דינא.

ועונה הגמרא שדווקא לגבי כור בשלושים אמר שמואל שהמוכר יכול לחזור בו, אף שבכל מקום אנו אומרים שקם דינא, כיון ששם גם המוכר וגם הקונה רוצים שיוכלו לחזור בהם כל זמן שלא נגמרה העסקה, כיוון שהמוכר רוצה שהוא יוכל לחזור בו אם שווי התבואה יעלה, והקונה רוצה שהוא יוכל לחזור בו אם שווי התבואה ירד.